

F. Stöpel: Die soziale Frage. Neue Ideen zur Lösung derselben. Berlin, Verlag von Carl Ulrich & Co. 1888. (205 S.) (3 M.)

Efter Forf.s Opfattelse, som han, som bekendt, deler med mange, er der »something rotten« ved den bestaaende økonomiske Ordning. Dettes Grundlag, »die Lohnarbeit«, passer ikke sammen med dette »den politiske og sociale Friheds Princip«, som den evropæiske og amerikanske Verden nu hylder. Det er en Levning, »ein rückständiges Element«, fra en svunden Stats- og Samfundsordning. Arbejderens Frihed ligeoverfor Arbejdsgiveren er for Størstedelen kun formel. Ogsaa kan der spørges om, om det lader sig retfærdiggøre, at Nettoudbyttet af et med andres Hjælp gennemført Foretagende bliver Driftsherrens udelukkende Ejendom, medens de andre affindes med den med dem aftalte Løn. »Den positive Ret bestemmer det saaledes; men det kan ikke nægtes, at en stor Del af de arbejdende Masser har den Følelse, at der er noget ved denne Fremgangsmaade, som ikke er i sin Orden. Ogsaa lader det sig godtgøre, at der af dette Forhold flyder en Kilde til store moralske og sociale Misligheder. Hin dunkle Følelse synes i vor Tid at være en af de stærkeste Aarsager til den Uro og Utilfredshed, hvoraf Arbejdernes Masse hjemsøges.« Forf. mener, at i en fuldt udviklet, fri Stat vil »die Lohnarbeit« give Plads for andre Former, der bedre stemmer med Retfærdigheden og det nationale Velfærd; men han erkender, at Lønningsarbejdets Form er saa nøje sammenhævet med det hele økonomiske System, at ethvert Forsøg paa en voldsom Afskaffelse af den blot vilde ende med en almindelig Desorganisation. Der kan kun være Tale om saadanne Modifikationer, som, uden at stille alle bestaaende Forhold paa Hovedet, er skikkede til, at udelukke den ene Parts, de saakaldte Arbejdsgiveres, Vilkaarlighed, og til at skaffe den anden Part, Arbejderne, hvad der tilkommer dem.

Forf. tager nu, efter saaledes at have antydnet Undersøgelsens Maal, fat paa en Kritik af de socialdemokratiske Bestræbelser. Medens han mener, at de Reformtanker, der

F. Stöpel: Die soziale Frage. Neue Ideen zur Lösung derselben. Berlin, Verlag von Carl Ulrich & Co. 1888. (205 S.) (3 M.)

Efter Forf.s Opfattelse, som han, som bekendt, deler med mange, er der »something rotten« ved den bestaaende økonomiske Ordning. Dettes Grundlag, »die Lohnarbeit«, passer ikke sammen med dette »den politiske og sociale Friheds Princip«, som den evropæiske og amerikanske Verden nu hylder. Det er en Levning, »ein rückständiges Element«, fra en svunden Stats- og Samfundsordning. Arbejderens Frihed ligeoverfor Arbejdsgiveren er for Størstedelen kun formel. Ogsaa kan der spørges om, om det lader sig retfærdiggøre, at Nettoudbyttet af et med andres Hjælp gennemført Foretagende bliver Driftsherrens udelukkende Ejendom, medens de andre affindes med den med dem aftalte Løn. »Den positive Ret bestemmer det saaledes; men det kan ikke nægtes, at en stor Del af de arbejdende Masser har den Følelse, at der er noget ved denne Fremgangsmaade, som ikke er i sin Orden. Ogsaa lader det sig godtgøre, at der af dette Forhold flyder en Kilde til store moralske og sociale Misligheder. Hin dunkle Følelse synes i vor Tid at være en af de stærkeste Aarsager til den Uro og Utilfredshed, hvoraf Arbejdernes Masse hjemsøges.« Forf. mener, at i en fuldt udviklet, fri Stat vil »die Lohnarbeit« give Plads for andre Former, der bedre stemmer med Retfærdigheden og det nationale Velfærd; men han erkender, at Lønningsarbejdets Form er saa nøje sammenhævet med det hele økonomiske System, at ethvert Forsøg paa en voldsom Afskaffelse af den blot vilde ende med en almindelig Desorganisation. Der kan kun være Tale om saadanne Modifikationer, som, uden at stille alle bestaaende Forhold paa Hovedet, er skikkede til, at udelukke den ene Parts, de saakaldte Arbejdsgiveres, Vilkaarlighed, og til at skaffe den anden Part, Arbejderne, hvad der tilkommer dem.

Forf. tager nu, efter saaledes at have antydnet Undersøgelsens Maal, fat paa en Kritik af de socialdemokratiske Bestræbelser. Medens han mener, at de Reformtanker, der

næres af det socialistisksindede Arbejderpartis Masse, er af en saadan Beskaffenhed, at der meget vel kunde være Tale om deres Gennemførlighed, vender han sig med stor Heftighed mod Partiets Theoretikere. Arbejderne bryder sig i Virkeligheden kun om de praktiske Arbejderinteresser, — og dog har de lagt den parlamentariske Varetagelse af disse Interesser i Hænderne paa Mænd, der ved deres utopiske Theorier og yderligtgaaende Tendenser bringer Arbejdernes Bestræbelser i Miskredit og giver Regeringerne og de i Slæbetovet paa dem gaaende opskræmmede Partier et Paaskud til at lægge den sunde Udvikling af vore politiske og sociale Tilstande Hindringer i Vejen. Ganske specielt vender han sig mod den Mand, om hvem hans Tilhængere siger, at han, og først han, har »hævet Socialismen til Videnskab«, — Karl Marx. Dette skal Marx have gjort, idet han lagde Grunden til »den materialistiske Opfattelse af Historien«, og idet han udviklede Theorien om »Merværdien«. Men ligesom Forf. overhovedet ikke føler sig tilfredsstillet af Marx's Udvikling af Værdilæren, saaledes kan han specielt ikke se, at Marx har Æren af at have gjort en »stor Opdagelse«, da han »opdagede« Merværdien; thi den var kendt længe før Marx, og baade ældre Socialister og Nationaløkonomer var fuldstændigt paa det rene med, at Kapitalisterne udbyttede Arbejderne ved at tilegne sig ubetalt Arbejde. — Hvad den historiske Opfattelse angaar, saa karakteriseres den før Marx's Optræden almindeligt herskende »idealistiske« Opfattelse af Historien derved, at den søger den historiske Bevægelses drivende Element i Udviklingen af Menneskenes aandelige Egenskaber, og at den fører Forandringerne i Samfundets og Statens Forfatning tilbage til Forandringer i Intelligens, Erkendelsen af humane og sociale Pligter, Udviklingen af Retsbevidstheden og de moralske Kræfter, — medens efter Marx's »materialistiske« Opfattelse Intelligens, Erkendelse, Retsbevidsthed og Moral ikke er Udviklingens Faktorer, men dens passive Produkter. Samfundets økonomiske Struktur, dets Produktions- og Omsætningsforhold er, efter Marx,

altid bestemmende for dets retlige og politiske Indretninger, dets religiøse, filosofiske og øvrige Forestillinger til enhver Tid. Dette er ikke at forstaa saaledes, at Marx blot mener, at Samfundets økonomiske Forhold har Indflydelse paa dets retlige, politiske, religiøse, filosofiske etc. Forhold — hvilket de ubestrideligt har —; nej, hans Mening er den, at de moralske, intellektuelle, politiske etc. Forhold er passive Produkter af Produktions- og Omsætningsforholdene. Imod denne Marx's »materialistiske Historiens Filosofi« polemiserer Forf. Han gør gældende, at den i Virkeligheden er fremsat som en ubevist Paastand. Han benægter selvfølgelig ikke de økonomiske Forholds Indflydelse paa Tænke- maaden, men han hævder, at Forstand og moralske Principer, Indsigt og Følelsen af Pligt ogsaa øver Indflydelse paa de økonomiske Forholds Udvikling, med andre Ord: at der be- staar et Vexelvirkningsforhold mellem Samfundets økonomiske Struktur og dets retlige, politiske, religiøse og filosofiske Forhold. Endelig henviser han til, at naar Marx's materialistiske historiske Opfattelse benægter den Andel, som den bevidste Vilje har i de sociale Indretningers Ud- vikling, saa er den i Grunden fatalistisk, og saa bliver det en Modsigelse, at Marxisterne optræder agitatorisk; thi deres Kamp for deres Filosofis Udbredelse bliver da ganske over- flødig. Efter Marx vil jo den socialistiske Samfundsordning komme saa at sige af sig selv: den vil komme som en uundgaaelig Konsekvens af de økonomiske Forhold — medens omvendt de ældre Socialister, »Utopisterne«, som Marxisterne haanligt kalder dem, mente at Forstand og Moral, Følelsen af Ret og Pligt skulde indvirke modificerende paa de økonomiske Forhold og lede dem over til den socialistiske Ordning.

Efter at Forf. saaledes har affærdiget de marxistiske Theorier indlader han sig paa nogle, temmeligt flygtige, Betragtninger over Arbejdets og Kapitalens modstridende Interesser, Retmæssigheden eller Ikke-Retmæssigheden af den private Ejendomsret over Jorden osv., indtil han kommer

til dette Spørgsmaal: »Hvad er det karakteristiske ved Lønarbejdet?«

Det er — svarer han — slet og ret Legemliggørelsen af den Tanke, at Arbejderne kun for saa vidt har Ret til at existere, som det stemmer med de Besiddendes Fordel at benytte sig af dem i det Øjemed at forøge deres (de Besiddendes) Besiddelse. Et umiddelbart Krav paa Andel i vor fælles Moders, Jordens, Gaver er der ikke tilstaaet Arbejderen: han er født til at tjene, Besidderen til at byde. Om Besiddelsens Oprindelse spørges der ikke; om den fra første Færd skyldes Usurpation og voldsom Bemægtigelse, er ligegyldigt, naar den først er bleven sanktioneret ved, at Samfundet stiltiende finder sig i den. Men den Klasse, som er henvist til at leve af lønnet Arbejde, er udelukket fra enhver umiddelbar Indflydelse paa Bestemmelsen af Produktionens Omfang, uagtet denne Klasse er Befolkningens talrigste, og uagtet dens Vel er enstydig med Almenvellet. Den er simpelthen afhængig af Kapitalgevinstens Interesser. Naturligvis er Lønarbejderens Stilling i andre Henseender bedre end Slavernes, — men den er usikrere. Slavens Existens var sikret: Slaven havde en Herre, der dog altid sørgede for ham, — den »fri Arbejder«, derimod, kan ikke existere, naar Driftsherren ikke vil give ham Arbejde; først under »det fri Lønarbejdes« Herredømme bliver der derfor Plads for den Betragtningssmaade, som Malthus udtrykte med de bekendte Ord: alle de, for hvem Livets Bord ikke er dækket, har at forføje sig bort! De Besiddende har, efter denne Betragtningssmaade, intet Ansvar for de Besiddelsesløses Kaar; ja, de gør sig endog skyldige i en social Forsyndelse, naar de af utidig Medlidenhed understøtter de Fattige. Verden er, efter denne Betragtningssmaade, i Grunden kun til for de Besiddende, og de andre har kun for saa vidt Ret til at existere, som de kan benyttes af de Besiddende til at frugtbargøre disses Besiddelser. Den jødiske Forestilling om et udvalgt Folk kommer her frem under en anden Form. Men Arbejdet er dog det værdiskabende Element i Produktionen. Ifølge Naturens

Orden tilkommer der Arbejdet første Plads. Kun Arbejdet skulde have Ret til Besiddelse. Og naar denne Ret ikke godkendes, saa opstaar i Samfundet en Dualisme af en saadan Beskaffenhed, at Krigstilstanden bliver Samfundets Livsprincip. En endelig Fred kan ikke sluttes, før der bliver gjort Ende paa denne Dualisme.

»Dualismen«, mener Forf., vilde kunne komme ud af Verden ved Hjælp af Arbejdets »genossenschaftliche Organisation«, ved Hjælp af Produktionsforeninger og lignende kooperative Former. Han har nok Følelsen af, at denne »Løsning af det sociale Spørgsmaal« ikke vil forekomme Læseren saa »ny«, eftersom baade Lassalle og mange andre tidligere har anbefalet den. Derfor forsøger han at pynte lidt op paa den, — dog ikke med stort Held, som det forekommer os. Derimod har han jo, som bekendt, Ret i, at fra Lassalles Side var Forslaget om de statsunderstøttede Produktionsforeninger i Grunden ikke alvorligt ment. Men giver man Kooperationen et alvorligt Indhold, saa føler Forf. sig overbevist om, at i den vil Løsningen ligge.

A. P.-St.